

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертацію
МІЩУКА ВІКТОРА ВАЛЕНТИНОВИЧА
«Національні чинники в євроінтеграційних процесах країн
Вишеградської групи», подану на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 291 – міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії

Європейська інтеграція залишається базовим стратегічним зовнішньополітичним курсом нашої держави і є запорукою зміцнення її міжнародних позицій, набуття додаткових гарантій забезпечення територіальної цілісності, суверенітету, створення об'єктивних передумов проведення ефективної оборонної політики. Проте входження до ЄС передбачає не лише виконання певних формальних вимог та дотримання європейських стандартів а й певну діяльність, спрямовану на забезпечення ефективної реалізації національних інтересів на міжнародній арені (політичних, економічних, військових тощо), узгодження з загальноєвропейськими політико-дипломатичних механізмів задля створення умов сталого економічного розвитку держави, збереження та захисту її суверенітету та державної незалежності. Тому держави постійно стикаються з проблемами балансування між національними та наднаціональними інтересами, поєднання національних інтересів, національного суверенітету і національної ідентичності з інтеграцією в Європейському Союзі.

В цьому плані проблематика взаємовпливу та взаємозалежності євроінтеграції та національного чинника є досить актуальною як в контексті пошуку визначення складових євроінтеграційних процесів, так і при вивченні ефективних механізмів національного розвитку країн в умовах їх поглиблення.

Досить вдало в якості кейсів обрано держави Вишеградської групи. Вони є постсоціалістичними країнами з однаковими стартовими умовами, подібною траєкторією демократичного розвитку проте з різною результативністю посткомуністичних трансформацій. Тому з точки зору

євроінтеграційних перспектив України важливим стало вивчення здобувачем позитивного досвіду подолання Польщею, Чехією, Словаччиною, Угорщиною таких негативних явищ як корупція, галузева неефективність, патерналізм та ін.

Значення запропонованої для розгляду дисертації визначається як науково-пізнавальними, так і практичними чинниками. Результати наукового доробку дозволяють простежити вплив внутрішньої політики держав та міжнародних відносин на характер та перебіг інтеграційного процесу. Дослідження національного чинника у формуванні базису сучасної інтеграційної політики країн Вишеградської групи сприятиме використанню на практиці його позитивного потенціалу та зниженню потенційних ризиків. Зібрані емпіричні дані дозволяють вибудувати динамічні моделі політичної інтеграції з врахуванням регіональної специфіки.

Загалом роботу вирізняє комплексний підхід до аналізу впливу національного чинника на інтеграційний політичний процес на регіональному та субрегіональному рівнях. При цьому здобувач вирізняє як доцентрову так і відцентрову роль внутрішнього суверенітету держав Вишеградської групи в інтеграційному процесі, що дозволило дослідити як конструктивний так і деструктивний потенціал функціонування окремих інституцій та акторів. Зокрема, це вдало відмічено в діяльності домінантних євроскептичних парламентських партій.

У вступі автором чітко окреслено предмет, об'єкт, мету та завдання дисертаційної роботи, конкретизовано наукову новизну одержаних результатів, детально висвітлено методологію та методи дослідження, зазначено інформацію про попередню апробацію результатів дослідження та структуру роботи.

У першому розділі дисертації концептуалізовано дискусійні парадигми у трактуванні поняття «інтеграція», розглянуто місце національних чинників в інтеграційних теоріях. Заслуговує на увагу застосування в якості методологічного інструменту концепцій неофункціоналістської інтеграції,

розділеного суверенітету, ідеї міжурядового підходу до євроінтеграції. Їх синтез дозволив визначити вплив інтеграції на посилення національних відмінностей а також на співпрацю та конкуренцію серед національних урядів в ході реалізації політики протекціоналізму. На базовому теоретичному рівні розглянуто різні підходи до визначення балансу доцентрових та відцентрових сил європейської інтеграції та ролі у ній національних чинників. В роботі застосовано різні підходи до класифікації практики євроскептичної політики як однієї із ключових тем в дослідженні процесу євроінтеграції.

Автор критично та неупереджено аналізує джерельну базу дослідження розглядаючи окремо різні аспекти європейської інтеграції. Він виокремлює групу національних чинників політичної європейської інтеграції (національний інтерес, національний суверенітет і національна ідентичність) та визначає їхнє місце в системі теоретичних підходів до дослідження інтеграційного процесу.

В другому розділі здобувач ґрунтовно проаналізував п'яту хвилю розширення ЄС. В роботі запропоновано розглянути хвилі розширення Європейського Союзу, оцінивши ступінь інституційного поглиблення, який був наявний на даному етапі. Позитивною є розробка автором такої моделі.

У третьому розділі проаналізовано вплив національних чинників на формування основних концепцій та підходів до реалізації міжнародної політики країн Вишеградської групи. При цьому здобувач зазначає про те, що національні фактори мають найбільший вплив при здійсненні атлантичної зовнішньої політики з автономістським підходом і ця модель характерна для правоцентристських партій держав Вишеградської четвірки.

Обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується 4 публікаціями, з них статті у наукових фахових виданнях України; 1 стаття опублікована у зарубіжному періодичному науковому виданні.

У цілому позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи Міщука В.В., слід зазначити деякі дискусійні положення та зауваження:

1. Аналізуючи в 2 розділі угорський кейс доцентровості національної ідентичності в європейському інтеграційному процесі автор стверджує, що формування національної політики Угорщини стало продуктом компромісу між правими консервативними силами, що прагнули захистити угорські меншини в сусідніх державах, та ліберальними партіями, що намагались налагодити добросусідські відносини. Проте приклад Угорщини є досить суперечливим і потребує глибшого аналізу процесів в партійній системі. На етапі вступу до ЄС в країні спостерігався низький рівень консенсусу між політичними партіями та конфліктний характер їх взаємовідносин, відсутність серйозного політичного опонента для націонал-консервативної та популістської за своїм характером Фідес. Тому розглядаючи компроміс базових політичних сил щодо євроінтеграції варто було б уточнювати короткострокові та довгострокові політичні цілі, які мали політичні актори.

2. В роботі практичний вимір видозміни в політичному аспекті внутрішнього суверенітету держави здійснено в основному за допомогою рейтингів від Світового банку (с. 79). Використання висновків Фонду Бертельсмана щодо проведення загальнодержавних виборчих кампаній та рівня ефективності урядової політики в якості додаткових індикаторів дозволило б розширити емпіричну складову дослідження і посилити аргументованість висновків. Також дані Фонду досить повно розкривають рівень та ефективність демократії як критерію вступу країни до ЄС.

3. Потребує додаткової аргументації твердження автора, що в державах Вишеграду за допомогою євроінтеграції та прямого впливу Євросоюзу на внутрішню політику країн Вишеградської четвірки все ж таки сформувався демократичний механізм зміни та циркуляції політичних еліт (с. 105). Проте до 2004 р. цей механізм вже був успішно адаптований на регіональному рівні. Скажімо в Польщі відбулося на той час чотири зміни

влади, в Угорщині відбулося три повних зміни, в Словаччині дві. Проте можна погодитися з тим, що після вступу вплив інституційних важелів з боку ЄС на демократизацію виборчого процесу в державах Вишеградської групи лише посилюється.

4. Дискусійним є розгляд політики євроскептицизму як практичного прояву дезінтеграційних факторів європейської інтеграції. Напевно автор має на увазі т.зв «жорсткий євроскептицизм» що характеризується принциповим спротивом ЄС та європейській інтеграції (концепція П. Таггарта та А. Щерб'яка). Проте «м'який євроскептицизм» швидше характерний для поміркованої політичної опозиції, яка не зацікавлена в дезінтеграційних процесах.

5. Робота значно виграла б від приведення до єдиного стандарту списку використаних джерел.

Вважаю, що вищезазначені зауваження суттєво не впливають на загально високий рівень проведеного дослідження. Дисертаційна робота Міщука Віктора Валентиновича «Національні чинники в євроінтеграційних процесах країн Вишеградської групи» виконана з дотриманням встановлених стандартів та вимог, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 291 – міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

Рецензент

Доктор політичних наук, доцент,

завідувач-професор кафедри

політології та публічного управління

Волинського національного університету

імені Лесі Українки

В.В. Бусленко

